

УДК 636.2.034.082.1

ФОРМУВАННЯ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ У КОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ

І. В. Новак, к. с.-г. н.

novagor@bigmir.net

Інститут біології тварин НААН

Проблема оцінки та відбору тварин одночасно за великою кількістю ознак є однією із найскладніших у системі селекції молочної худоби. Вирішення саме цих питань і присвячені наші дослідження. Дослідження проведені методом ретроспективного аналізу на 1532 коровах української чорно-рябої молочної породи агрофірми «Оплія» (тепер ТзОВ «Молочні ріки») Сокальського р-ну Львівської обл. за період 1991–2011 рр.

Формуванню високої молочної продуктивності і реалізації генетичного потенціалу сприяє інтенсивне вирощування телиць. Встановлено, що з підвищенням умовної частки спадковості голштинської породи жива маса корів зростала. У всі досліджувані вікові періоди висококровні (більше 75%) тварини за цим показником вірогідно ($P < 0,001$) переважали низькокровних (до 50%). Піддослідні корови характеризувалися екстер'єром, властивим молочної худобі, були добре розвинені у довжину і ширину. Висококровні за голштином первістки переважали ровесниць з часткою спадковості голштинів до 50% та 50–75% за шириною грудей на 1,4 ($P < 0,05$) та 0,9 см відповідно, за глибиною грудей — на 1,2 ($P < 0,05$) і 1,8 см ($P < 0,01$). У корів з другим отеленням найбільш ширини і глибини грудей, ширини в лубах, обхват грудей за лопатками і обхват п'ястка відмічені у тварин з умовною часткою крові голштинської породи 50–75%. Із збільшенням спадковості голштинів у корів зростали індекси розтягнутості, грудний, масивності і глибокогрудості, але зменшувався індекс довгоногості.

Молочна продуктивність, як основна ознака оцінки корів, найбільш конкретно характеризує генетичний потенціал і є основою селекції тварин. Найвищими надоями відзначалися корови з III лактацією — 4291 кг, що більше, ніж за I на 430, за II — на 355, за IV — на 123 і за V — на 215 кг молока при $P < 0,001$ у всіх випадках. Вміст жиру в молоці від I до V лактації зменшився на 1,64% ($P < 0,001$). Середній вік досягнення найвищих надоев становив 2,13 лактації. Із збільшенням кровності за голштином цей показник зменшувався.

Виявлена залежність молочної продуктивності тварин від їх живої маси у період вирощування і промірів статей тіла. Найвищі надой спостерігалися у корів, які в період вирощування мали живу масу: новонароджені — 31–34, 6-місячні — 165–185, 12-місячні — >280, 18-місячні — 380–400, при 1-му осіменінні — 380–420 кг, і первістки з висотою в холці — 129–132, шириною грудей — 38–40, глибиною грудей — 66–70, косою довжиною тулуба — >155 та шириною в маклаках — 49–51 см. Коефіцієнти кореляції між показниками молочної продуктивності та промірами статей тіла залежно від лактації і показника знаходилися в межах $-0,37$ – $+0,51$.

Встановлено залежність молочної продуктивності від генотипу тварин. За всі досліджувані лактації найвищий надій спостерігався у корів з умовною часткою спадковості голштинської породи 50–75%. За надоем за I лактацію вони переважали тварин з часткою крові голштинів до 50% на 150,9 ($P < 0,001$), за II — на 111,7 ($P < 0,001$), за III — на 132,4 ($P < 0,05$), за IV — на 145,6, за V — на 82,3, за кращу — на 230,0 кг ($P < 0,001$), а особин з часткою крові голштинів більше 75% — відповідно на 61,0 ($P < 0,05$); 33,1; 105,7; 47,6; 13,6 і 142,3 кг ($P < 0,001$). За кількістю молочного жиру вірогідна різниця ($P < 0,05$) виявлена лише за I і кращу лактації між коровами з умовною часткою крові голштинів до 50% та 50–75% і вона становила відповідно 3,2 та 4,5 кг на користь останніх. Коефіцієнт успадкованості (h^2) дочками надоем матерів складав 0,264–0,356, кількості молочного жиру — 0,240–0,334. Характер лактаційної кривої і вираховані індекси постійності (81–83%) та спадання лактацій (96–98%) свідчать про їх відносну стабільність.

Слід відмітити, що вік 1-го осіменіння телиць становив в середньому 542 дні, а 1-го отелення — 821 день, жива маса при цьому сягала 384 та 480 кг відповідно. Найдовший сухостійний період був у корів з III лактацією, а сервіс- і міжотельний періоди — у корів-первісток. Найбільш оптимальними ці показники були у корів із спадковістю голштинів 50–75%. Найвищими надоями характеризувалися корови із тривалістю сухостійного періоду 56–65, сервіс-періоду — 81–100 та міжотельного періоду — 366–385 днів, віком першого осіменіння — 16–18 місяців при живій масі тварин 380–420 кг.

Відомо, що рентабельність господарства значно залежить від тривалості життя та продуктивного використання тварин. У результаті досліджень встановлено, що тривалість життя корів у середньому по стаду складала 1851, а продуктивного використання — 1065 днів. Із збільшенням кровності за голштинською породою вищезазначені показники зменшувалися. Різниця між коровами з умовною часткою спадковості голштинів до 50% та 50–75% за тривалістю життя становила 111, за тривалістю продуктивного використання — 120 днів, а між тваринами з часткою спадковості голштинів до 50% та більше 75% — відповідно 229 і 180 днів ($P < 0,05$) і між коровами з кровністю за голштином 50–75% та більше 75% — 118 і 60 днів.

Частка впливу (в середньому) основних селекційних ознак на молочну продуктивність корів у порядку їх значимості наступна: батько — 26,4, матір — 24,94, вік 1-го отелення — 22,06, сервіс-період — 17,85, МОП — 15,8, жива маса у період вирощування — 13,21, сухостійний період — 12,84, генотип — 11, вік 1-го осіменіння — 10,12, основні проміри статей тіла корів — 7,46%. В останні роки в цьому господарстві надой значно збільшилися (в середньому від первісток отримують близько 6 тис. кг молока за 305 днів лактації), тоді як жирність молока залишилася на тому ж рівні (3,6–3,7%). Слід відмітити, що значне підвищення надоев відбулося за рахунок проведеної цілеспрямованої селекційної роботи, а також покращеної і збалансованої годівлі тварин.

Таким чином, на основі одержаних даних уточнено параметри відбору тварин за селекційно-генетичними показниками. Оскільки найбільш економічно вигідно в умовах західного регіону України розводити чорно-рябу худобу із спадковістю голштинів 50–75%, тому подальше удосконалення її основних селекційних ознак необхідно проводити шляхом використання розведення тварин цих генотипів «в собі», що і буде пріоритетним в наших подальших дослідженнях.